

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра тюрської філології

Курсова робота

з тюркської філології на тему:

Лексично-семантичні особливості прислів'їв з компонентом життя

Студента(тки) групи Тур 15-21

Факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.06 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – Турецька

Кулик Єлизавети Вікторівни

Науковий керівник: Ксьонзик Н.М

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСЛІВ'Я ЯК ЧАСТИНУ ФРАЗЕОЛОГІЇ	14
1.1 Прислів'я як частина фразеології.....	11
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИСЛІВ'ІВ З КОМПОНЕНТОВ ЖИТТЯ У ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ ...	22
2.1 Лексичні особливості прислів'їв з комонентом “життя” у турецькій мові.....	22
2.2 Семантичні особливості прислів'їв з компонентом “життя” у турецькій мові	25
Висновок.....	28
Özet.....	32
Список літератури.....	37

ВСТУП

Фразеологія широко поширена в усіх мовних галузях, і все ж, незважаючи на цей фактор, можливо, саме через нього, вона лише порівняно недавно утвердилася як окрема дисципліна. Зазвичай її представляють як галузь лексикології, що займається вивченням словосполучень, а не окремих слів.

Актуальність дослідження: Якщо в 1950-х роках вчені говорили, що фразеологія все ще розвивається, то сьогодні можна сказати, що фразеологія по праву зайняла місце самостійної лінгвістичної дисципліни, це також пов'язано з вивченням мови у зв'язку з культурою, мисленням і сприйняттям разом. Багатство культурної спадщини мови зумовлює інтерес до її експресивного шару.

Прислів'я продовжують залишатися предметом дослідження в різних напрямках мовознавства. П. Г. Житецький стверджує, що прислів'я необхідно вивчати на двох рівнях: як у фразеології, так і у фольклорі. Є. Т. Тимченко вбачає протиріччя в тому, що прислів'я є одиницями фразеології, але водночас належать до фольклору. І. І. Огієнко називає прислів'я «фразеологічними виразами». Прислів'я та його різноманітні властивості досліджували Б. Д. Антоненко-Давидович, Ю. В. Шевельов, О. Д. Пономарів та інші.

Прислів'я є предметом не лише лінгвістичних досліджень, а й історико-культурологічної, літературної та функціональної лінгвістики.

Науково-теоретичною основою даного дослідження є праці таких лінгвістів як: О. Аксой, О. Потебня, Д. Г. Бучко, С. Василевський, Ф. Арват, В. Калашник, Ж. В. Колоїз, П. Бузук, А. Й. Багмут, Н. Букатевич, К. Тищенко.

Прислів'я – доречний образний вислів, який відображає суть певного процесу, явища і має повчальний зміст. Серед його основних характеристик – стабільність, народність, лаконізм, образність, а також експресивно-емоційна насиченість. Прислів'я являє собою цілком самостійне словосполучення із закінченою граматичною будовою.

Об'єктом дослідження є паремії турецької мови.

Предметом дослідження є особливості побудови і функціонування паремій, що відображають життя.

Мета курсової роботи полягає у дослідженні лексико-семантичних особливостей прислів'їв з компонентом “життя” у турецькій мові.

Завдання курсової роботи:

1) визначити лексико-семантичні особливості прислів'їв з компонентом “життя”.

Матеріал дослідження : прислів'я з Турецького словника прислів'їв.

Методи дослідження: метод суцільного відбору паремій як досліджуваного матеріалу; метод лінгвістичного опису та спостереження, для систематизації та класифікації матеріалу; аналіз словникових визначень для опису значення мовних одиниць та їх подальше вивчення; аналіз лінгвістичної літератури для вивчення стану проблем, пов'язаних з темою дослідження.

Теоретична важливість роботи полягає в подальшому дослідженні паремій, які входять до складу фразеології, та визначенні способів вираження національно-культурних особливостей за допомогою мови. Найважливіші визначення висновки сприяють глибшому розумінню природи турецької паремії з компонентом дослідити лексико-семантичні особливості прислів'їв з компонентом “життя”.

Практична значущість - особливістю дослідження є те, що отримані результати можуть бути використані в теоретичних курсах з лексикології та культури мови.

Структура дослідження складається з двох розділів, загальних висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи складається з 35 сторінок.

Наукова новизна дослідження полягає в малодослідженості тема лексико-семантичних особливостей прислів'їв з комонентом “життя” у турецькій мові є мало досліджено

РОЗДІЛ I

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСЛІВ'Я

ЯК ЧАСТИНУ ФРАЗЕОЛОГІЇ

1.1 Прислів'я як частина фразеології

Співвідношення мови і культури є актуальною проблемою сучасної лінгвістики. Культурна специфіка фразеології неодноразово викликає інтерес науковців, оскільки в мові можна пізнати різні сторони та рівні вираження культури. У мові відбиваються як матеріальні сторони життя народу (географічне положення, клімат, побут), так і духовні сторони рідної мови (мораль, система цінностей, менталітет, національний характер тощо).

Кілька десятиліть тому були вироблені основні положення фразеології, що дозволило відокремити її від лексикології, стилістики та синтаксису. Разом з цим, на сучасному етапі розвитку загального мовознавства турецькомовні одиниці вираження стають об'єктом дослідження лінгвокогнітивної парадигми. Виразний склад різних варіантів сучасної турецької мови багатий і різноманітний, і кожен аспект його дослідження заслуговує на особливу увагу. Проблема дослідження визначається різноманітними дискусіями в сучасному мовознавстві щодо вивчення лексико-семантичних особливостей фразеологічних одиниць турецької мови.

У мовознавстві відомо багато визначень фразеологічної одиниці, але жодне з них не набуло загального визнання. Деякі мовознавці справедливо вважають, що визначити фразеологізм так само важко, як визначити слово. Ця складність полягає перш за все в тому, що і словам, і фразеологізмам важко встановити спільні риси, які незмінно можна було б їм приписати.

Безсумнівно, що більшість мовних одиниць є суто національними словосполученнями. Вони породжуються мовотворчою діяльністю широких народних мас, які сприймають вдалі, влучні й красномовні висловлювання окремих невідомих чи, навпаки, відомих людей (переважно письменників) і посилюють їх у своєму мовленні. Ці звороти надають фразеології специфічного

національного характеру, який визначається мовними та позамовними чинниками.

Дослідження національно-специфічних особливостей системи фразеології різних мов фразеологами здійснюється в рамках ідіотнічної фразеології [37]. Суттєву частину фразеологічного фонду складають паремії, тобто ідіоми (вирази), які зберігаються в мові та передаються мовою, придатною для дидактичних цілей [2, с. 67].

Мовні одиниці, які в певній культурі називаються прислів'ями, являють собою різноманітну, органічно сформовану і розвиваючу колекцію певних повторюваних висловлювань певної мовної спільноти. Зазвичай ми називаємо прислів'ями-традиційні, стислі, образні, стійкі та загальновідомі одиниці. Прислів'я, як правило, використовуються, щоб сформулювати повне висловлювання, зробити повний внесок у розмову та виконати мовленнєвий акт у мовленнєвій події. Це відрізняє їх від крилатих виразів, ідіом. [56].

Прислів'я цінуються як народна мудрість і носії традиційних знань. Їхнє культурне значення робить прислів'я цікавими для міжкультурних порівнянь, включаючи питання міжкультурної передачі та перекладу. Для лінгвістів прислів'я поєднують у собі ознаки лексеми, речення, словосполучення, тексту та цитати. Вони ілюструють цікаві моделі, паралелізму, синтаксису, лексики та образності. Завдяки своїй образності прислів'я є свідченням стереотипів і стандартних культурних метафор. Варіативність прислів'їв у різних текстах і мовних спільнотах також викликає цікаві питання. [56]

Паремії є специфічними, стійкими, відтворюваними мовними одиницями, оскільки «виникають із пам'яті як мовні реакції на типовість подій і явищ. Крім того, ці одиниці не є їхніми ідентифікаційними відбитками. Метою оновленої паремії є не кваліфікація екстралінгвістичної реальності, а її характеристика та оцінка. За допомогою параемічного виразу мовець намагається вплинути на адресата, щоб він зайняв власне ставлення до означуваного» [29, с. 3].

Визначення «паремії» не є чітко сформульованим через його складність. Відомий пареміолог А. Тейлор зазначає, що прийнятне визначення дати

практично неможливо. Окремого спеціального дослідження потребує його сутність як фольклорного тексту.

Багатоаспектність паремічних фразеологічних одиниць лише ускладнює визначення. Проблема дефініції супроводжувала всіх збирачів і дослідників народних висловів ще з Арістотеля, який помічав особливості цих складних одиниць і спочатку намагався їх витлумачити. З того часу робилися численні спроби його визначення, але це стало справжньою лінгвістичною проблемою, на чому наголошують і самі пареміологи: сьогодні тлумачень не менше, ніж самих прислів'їв [14, с. 887].

В іноземних джерелах термін «паремія» взагалі не вживається, а замість нього зазвичай зустрічається термін «прислів'я». [11, с. 168].

Після появи людей на землі, їхньої боротьби за життя з природою та накопичення знань, набутих під час навчання, стало доступним для передачі з появою мови. Завдяки мові прислів'я, виникли майже в той самий хронологічний період [52, с. 2), у Турецькому словнику прислів'я визначається як "Вірш, який ґрунтується на тривалих випробуваннях і спостереженнях і який популяризується громадськістю; слово, приказка, [54, с. 180]. Гюнгор визначає прислів'я як культурні елементи, які використовуються величезними масами людей завдяки багатовіковому досвіду та думкам, що ґрунтуються на них, які передаються з вуст в уста, не знаючи, ким вони були сказані, які мають керівну якість і означають багато з кількома словами [53, с. 551]. З цих визначень видно, що прислів'я ґрунтуються на досвіді і що вони дають вказівки як результат цього досвіду. Наголошується на їхніх демонстративних особливостях і різних назвах в історії турецької мови. Схоже прислів'я в історії турецької мови Нуреттін Албайрак, "На основі досвіду і спостережень предків протягом століть анонімні, короткі та лаконічні словосполучення, які передають їхні думки у вигляді порад та застережень". Він дав визначення, яке розставляє пріоритети в їхньому формуванні та функціях. [48, с. 47].

З точки зору структури, прислів'я, як правило, короткі і лаконічні, складаються з одного або двох речень. Існують і довші, але їх надзвичайно

мало. Точні і зрозумілі за змістом прислів'я також мають багатий зміст, висловлюють певне судження і дають поради. [с. 468].

У своїй книзі Ельчін визначає прислів'я як "Ці мовні продукти, чийх перших носіїв ми не змогли ідентифікувати, є ідеями та уявленнями, які стануть принципом життя. думки, релігія, мораль, етика, право, економіка, манери, звичаї, традиції, природні явища тощо, техніку і т.д., у спосіб, що йде від конкретного до абстрактного, іноді в анекдоті. Це мудрі речення, які передаються з покоління в покоління в усній і письмовій формі під виглядом прислів'їв". У формі прислів'їв, посилаючись на їхній зміст і спосіб, у яким вони передають цей зміст. [51, с 625].

Акюн стверджує, що прислів'я раптово зводить усі ідеї та слова до короткого речення. За його словами, приказки предків - це сума ідеї, загальне сприйняття суспільством певних подій і ситуацій, його погляд на них. [47, с 13].

Прислів'я, які розкривають психологію суспільства та його реакції як історичне нагромадження, є одним із важливих індикаторів, що показують характерні риси соціуму. Загальне сприйняття суспільством певних подій і ситуацій, його погляд на них Для суспільства характерні прислів'я, які розкривають реакції суспільства як історичне нагромадження.

Це один із важливих показників, що відображає його особливості. "Психологія народу в прислів'ях та ідіомах, логіці, педагогіці, способі життя, трудовій діяльності, нормах поведінки, словом, у світогляді та словом, відображається світогляд і філософія" (52, с. 37).

Беручи до уваги утворення, якості та функції вище. Окрім цих визначень, прислів'я також розглядається як літературний жанр. «Прислів'я—це функціональні твори народної літератури, які виявляють загальне визнання, правильне та неправильне розуміння суспільства та використовуються за потреби. Оцінки, засновані на прислів'ях, можуть не тільки допомогти зрозуміти людей, суспільство і націю, а й сприяти вирішенню існуючих у суспільстві проблем. (49, с 62).

Основні моменти відмінності прислів'їв від інших літературних жанрів Боратав пояснює так: «Відмінності прислів'їв від деяких словесних моделей простого мовлення полягають у деяких особливостях форми і змісту: стислості, точності, легкості і сухості висловлювання. Прислів'я в інших жанрах народної літератури (наприклад, вірші) казка, скоромовка та загадка) зустрічаємо барвистість, багатозначність, недостовірність, акробатизм слова тощо. від наративних і стильових ігор уникати». (50, с. 129).

О.Аксой дає таке визначення прислів'я «Лаконічні слова зі стереотипними формами, що диктують судження наших предків, засновані на довгих випробуваннях, як правило, мудрі думки чи поради»

А.Й.Багмут розглядає паремію в психокогнітивному аспекті мовознавства. Вона стверджує: Термін «паремія» зазвичай використовується «для позначення стійких відтворюваних одиниць структури речень, особливо прислів'їв, ідіом» [8, с. 415].

В іншому тлумаченні паремія — одиниця пареміології, що характеризується афористичністю, стійкістю, відтворюваністю, переосмисленим або буквально узагальненим змістом, переважно повчальним змістом, мовним знаком, що передає конкретну інформацію про традиційні цінності та погляди, засновану на життєвому досвіді людини.

Румунський дослідник П.Савін зараховує паремії до складу фразеології, вказуючи на те, що прислів'я та ідіоми, хоч і є предметом пареміологічного дослідження, мають ті самі загальні функціональні характеристики, що й фразеологічні одиниці, а саме стійкість та ідіоматичність [12, с. 62].

Спільним для перерахованих поглядів, які становлять лише малу частину поглядів, є те, що всі мовознавці визначають як значущі як для паремій, так і для фразеологічних одиниць такі характеристики: відтворюваність, стійкість, експресивність і осмисленість.

Їх відтворюваність у мовленні забезпечується тим, що вони існують у мовленні та в пам'яті мовців як готові конструкції, які при необхідності видаляються з пам'яті в готовому і завершеному вигляді, супроводжуваному

відомим значенням, набуваючи конкретне ситуативне значення в залежності від умов і обставин спілкування.

Як і фразеологізми, відтворюваність паремій є наслідком їх стійкості. Для них стабільність не є абсолютною: кожна паремія має принаймні один, а часто й кілька варіантів. Проте незмінна сталість компонентного складу, структурно-граматичних моделей, а головне домінантного у функціонуванні паремії фразеологічного значення разом забезпечують його стабільність [12, с. 13].

Спираючись на перелік відмінних ознак фразеологічних одиниць, виділимо як актуальні такі:

- 1) відтворюваність у мовленні;
- 2) стабільність лексико-семантичної структури;
- 3) цілісність номінації;
- 4) популярність, відомий вислів відповідною мовою;
- 5) компонентна незмінність, парадигмальний зв'язок;
- 6) ідіоматичність;
- 7) образність;
- 8) експресивність.

Етнолінгвістичні та соціокультурні правила і схеми вживання і розуміння паремій дають змогу кваліфікувати їх як «національно-культурні вислови, що є узагальнено-образними, синтаксично замкнутими, семантично цілісними конструкціями, що відображають специфіку життя і побуту кожної людини, окремої спільноти та взяти на себе функцію встановлення тенденцій» [22, с. 7].

Більшість паремій зі структурою речень є категоричними судженнями з постулятивною формою висловлювань про існування та реальність даного стану речей [25, с. 33].

Паремії як узагальнюючі вирази складають окремий тип одиниць вираження у функціональній класифікації І. Фаріон. Науковець кваліфікує їх як афористичні фразеологізми, що виконують кумулятивну функцію. Такий підхід став основою для подальших досліджень лінгвістів у галузі пареміології.

І. Фаріон визначає афористичні фразеологізми «як самостійну і специфічну категорію, що межує з категоріями експресивно-образного й інших усталених утворень і є властивими ознаками самостійної мовної категорії» [19, с. 3]. Такі погляди мають значну вагу для теоретичної розробки пареміології та її відмежування від фразеології.

О. Райхштейн розглядає параемії під стійкими словосполученнями, які поділяє на скоромовки, приказки, ідіоми, поєднуючи перші з книжково-літературними та ідеологічними варіантами. Крилаті фрази книжно-літературного походження за особливостями семантичної структури належать до паремій [7, с. 114-137]. Виходячи з цих підходів, прихильники широкого трактування предмета фразеології окреслили коло пареміологічних проблем саме в її межах.

У пареміологічній концепції К. Шульжук, паремія — багатоаспектне утворення складної тріади:

- 1) знак (логіко-семантичної природи);
- 2) мовна одиниця (мова і природа);
- 3) художній текст (літературний за характером).

Визначаючи природу параемій, вчений наголошує, що вони «займають проміжну ланку між одиницями мови та фольклору і вивчаються як лінгвістикою, так і фольклористикою» [9, с. 250]. Вчена визначає місце параемії в ряді мовних кліше, досліджує функції та теми тексту. Аналіз пареміологічних одиниць, порівняння з фраземами дозволив обґрунтувати їх самостійний мовний статус. К. Шульжук порівняв мовно-семіотичні типи і сполучення слів, з'ясувавши мотивацію їх загального значення, а також текстуальні та компонентні особливості. Прислів'я разом з афоризмами вчений зараховує до фразеологічних паремій, які утворюють цілісне речення і є цілком клішованими одиницями [10, с. 262–269].

Таким чином, паремії є спеціальними знаками мовної системи, які мають текстовий характер, що реалізується в таких дискурсивних ознаках, як цілісність, зв'язність, референтність, дискретність, інформованість, і водночас є

представниками відповідного фольклорного жанру. Паремії виконують основні й факультативні функції, існують у художньому полі комунікації, у публіцистичному, політичному та інформаційному дискурсах. Однією з основних їхніх функцій є естетична, тому їх можна вважати особливими естетичними знаками.

У 1931 році Бартлетт Джері Вайтінг опублікував статтю "Походження прислів'я", в якій стверджував, що для розуміння багатогранних аспектів походження прислів'їв потрібно набагато більше наукової роботи.

Хтось у певний час і в певному місці вкладає загальне спостереження, поведінку або досвід у коротке повне речення, яке згодом використовують інші, які можуть дещо змінити формулювання, що призведе до появи багатьох варіантів, поки не з'явиться стандартне формулювання. поки не з'явиться стандартне формулювання. Ще в 1823 році британський державний діяч лорд Джон Рассел прислів'ям назвав "Дотепність одного і мудрість багатьох" Іншими словами, кожне прислів'я починається з людини, чия гостра проникливість сприймається і поширюється як частина прислів'я як мудрість людей з усіх верств життя. Звичайно, для більшості прислів'їв ім'я автора вже не відоме, і численні культурологічні, етнографічні, фольклористичні, історичні, лінгвістичні та літературознавчі дослідження походження, поширення, функції та значення окремих прислів'їв, а також численні культурно-етнографічні, фольклорні, історичні, лінгвістичні та літературознавчі дослідження лише зрідка вдається ідентифікувати ту саму людину, яка вперше виголосила прислів'я з мудрістю. Таким чином, всебічне дослідження стародавнього прислів'я "Велика риба з'їдає маленьку рибку" дозволило простежити прислів'я до алюзії в дидактичній поемі "Роботи і дні" грецького письменника Гесіода. грецького письменника Гесіода VIII ст. до н.е., звідки вона розвинулася шляхом варіантів і перекладів, поки не утвердилася в більш-менш ідентичному формулюванні в більшості європейських мов і за їхніми межами. у більшості європейських мов і не тільки. Але перша згадка в грецькій

мові грецькій мові не вказує на автора цієї досить очевидної ідеї, що ґрунтується на звичайному спостереженні в природі. [56,с 27-28].

Норрік зазначає, що прислів'я вивчалися з різних точок зору з різних причин, а різноманітні дослідницькі традиції породили цілу низку відмінних термінологій, які потребують опису та порівняння. З цієї причини автор вводить і порівнює стандартні терміни, якими користуються лінгвісти та фольклористи під час спроби визначити прислів'я. Крім того, Норрік дає короткий огляд різних спроб описати сутність і характер цього лінгвістичного явища. Він розглядає можливість визначення прислів'я на основі ознак і досліджує основні ознаки прислів'я основні ознаки прислів'я. У розділі "Походження прислів'їв" Вольфганг Мідер розглядає багатогранні аспекти виникнення прислів'я. Він погоджується з Арчером Тейлором, що прислів'я - це явище багатогранне. Він погоджується з Арчером Тейлором і Бартлеттом Джере Вайтінгом, що прислів'я створюються не народом, а окремими людьми. Цитуючи антрополога Реймонда Ферта, автор описує процес створення прислів'я, його шлях від "конкретного формулювання індивіда у відповідь на певні обставини" до у відповідь на певний набір обставин" до "прийняття людьми в цілому як такого, що відповідає більш загальній ситуації". Мідер представляє чотири основні джерела загальноєвропейських прислів'їв, а саме: грецьку та римську античність, Біблію, середньовічну латинську мову, Біблія, середньовічна латина і запозичені переклади. Крім того, він звертає увагу на той факт, що деякі сучасні прислів'я на те, що деякі сучасні прислів'я створені засобами масової інформації: рядки з популярних пісень і фільмів, рекламні слогани тощо. та фільмів, рекламні слогани тощо можуть дуже швидко перетворитися на прислів'я. Автор завершує свою статтю, підсумовуючи кілька нових теорій щодо створення прислів'їв. [56,с29].

Висновок

Фразеологія – це розділ мовознавства, який вивчає фразеологічну систему мови. До фразеологічних висловів відносяться паремії, ідіоми, афоризми, паремії, крилаті вислови тощо. Паремії досліджувались багатьма науковцями, але вони прийшли до висновку що несає єдиного твердження. Визначення «паремії» не є чітко сформульованим через його складність. О.Аксой дає таке визначення прислів'я «Лаконічні слова зі стереотипними формами, що диктують судження наших предків, засновані на довгих випробуваннях, як правило, мудрі думки чи поради»

Звичайно, для більшості прислів'їв ім'я автора вже не відоме, і численні культурологічні, етнографічні, фольклористичні, історичні, лінгвістичні та літературознавчі дослідження походження, поширення, функції та значення окремих прислів'їв, а також численні культурно-етнографічні, фольклорні, історичні, лінгвістичні та літературознавчі дослідження лише зрідка вдається ідентифікувати ту саму людину, яка вперше виголосила прислів'я з мудрістю. Румунський дослідник П. Савін зараховує паремії до складу фразеології, вказуючи на те, що прислів'я та ідіоми, хоч і є предметом пареміологічного дослідження, мають ті самі загальні функціональні характеристики, що й фразеологічні одиниці, а саме стійкість та ідіоматичність. Прислів'я, які розкривають психологію суспільства та його реакції як історичне нагромадження, є одним із важливих індикаторів, що показують характерні риси соціуму.

РОЗДІЛ II

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИСЛІВ'ІВ З КОМПОНЕНТОМ ЖИТТЯ У ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

2.1 Лексичні особливості прислів'їв з компонентом життя у турецькій мові

Життя в сучасному розумінні — це особливий спосіб існування організмів, істотними факторами якого є обмін речовин між середовищем і відтворення власного виду. Живі системи здатні впорядковувати, створювати порядок із хаосу та розвиватися.

Життя є однією з форм існування матерії, якісно перевершує фізико-хімічну форму її існування. Будь-яке визначення життя містить опис властивостей живих проти неживих об'єктів (ріст, розвиток, розмноження, метаболізм, клітинна структура, спадковість, мінливість, еволюція). Словникове значення лексеми життя (як і будь-якого іншого концепту за Р. Фрумкіною та В. Масловою) є ядром концепту, оскільки матеріали тлумачних словників надають значні можливості для розкриття змісту концепту, розкривають особливості його побудови, мовне вираження.

Суб'єктивний досвід, різноманітні прагматичні компоненти лексеми, конотації та асоціації є периферією концепту. Поняття постійно уточнюються та модифікуються носіями мови, а зміст усіх понять непостійний. Концепти не тільки піддаються аналізу на стадії свого виникнення, а й згодом входять в концептуальну систему, виступають її частиною і змінюються під впливом інших концептів.

Лексикограф Dal розташував паремії за певними тематичними рубриками, а не за першою літерою. На його думку, після алфавітного розташування «herhangi bir anlamı veya bağlantısı olmayan ifadeler, rastgele ve sık sık değişen bir biçimde birbirine dizilir» [6, с.20] "фрази без будь-якого сенсу або зв'язку нанизуються один на одного у випадковій і часто мінливій формі", що ускладнює процес читання: «aklımız ön sayfada. çeşitlilik ve tutarsızlık, her satır parçalanmış ve yorgun; gerekeni bulmak imkansız, insanların hayatın şu ya da bu

yönü hakkında ne söylediklerini görmek imkansız; insanların manevi ve ahlaki nitelikleri, hayata yaklaşımları hakkında belirli bir sonuca, genel bir özete varmak imkansızdır». [6, с. 20]. «Розмаїття і непослідовність, кожен рядок уривчастий і втомлений; неможливо знайти те, що потрібно, неможливо побачити, що говорять люди про той чи інший аспект життя; неможливо прийти до певного висновку, загального узагальнення про духовні і моральні якості людей, про їхнє відношення до життя».

Тому найвиправданішим і найвдалішим розташуванням фольклорних квінтесенцій видається розташування за внутрішнім змістом.

В основі турецької концепції hayat сім компонентів:

- 1) існування всіх живих істот;
- 2) стан живого організму в стадії розвитку;
- 3) час існування, вік;
- 4) спосіб існування людини;
- 5) жива істота;
- 6) прояв фізичних і духовних сил живих істот;
- 7) те, що реально існує, реальність [10, с. 106].

Hayat є макроконцептом, оскільки складається з комплексу мікроконцептів, навколо яких формуються семантичні поля [10, с. 106]. Кожен мікроконцепт має семантичні вузли, навколо яких утворюються семантичні групи та семантичні підгрупи.

Параемії з ключовим словом Hayat можна класифікувати по-різному, але кожна класифікація умовна, оскільки деякі з розглянутих параемій можуть мати не тільки пряме, а й переносне значення.

Значний пласт паремій при цьому понятті пов'язаний з якісними характеристиками життя, наприклад: Hayatımız bir ağ gibi, yani karışık, kolay değil. Hayat bilinmeyene doğru bir yolculuktur, hayatın bilinmezliği, gizemi burada vurgulanır. Наше життя схоже на сітку, тобто воно складне, непросте.

Життя - це подорож назустріч невідомому, тут підкреслюється непізнаваність і таємничість життя.

Ця якість також має свої нюанси, пов'язані з легкістю життя: İyi bir hayatta bukteleler kıvrılır, kötü bir hayatta kesilir; Hayat yulaftan daha kolaydır. İyi bir yaşam: tasmalı bir köpek gibi, yani hayat bir köpeğe zincirle aynı şekilde uyuyor. Barış ve uyumun olduğu yerde yaşam vardır, gelincik çiçeği gibi burada yaşamdaki davranış kuralları vurgulanır. В хорошому житті кучері завиваються, в поганому - стрижуться; Життя легше вівса: Хороше життя: подібне до собаки на повідку, тобто життя не сидить на собаці так, як на ланцюгу: Де мир і злагода, там і життя, подібно до макової квітки тут підкреслюються правила поведінки в житті:

До цієї підгрупи протиставляються прислів'я зі значенням складності життя та його негативних якостей: Yaşamak, zor olması anlamında, geçilmesi gereken bir alan değildir. Hayatı yaşamak kaşık yalamak değildir. Hayat anız gibidir. Hayatı pelin gibi acıdır, atasözünde bir paralellik kurulur, hayat bir bitkiye karakteristik özellikleriyle, yani tadıyla karşılaştırılır. Bir köpeğin hayatı var. Hayatı sudaki bir top gibidir. Başlık bir Kazak ve hayat bir köpektir. Peeki, hayat! Bir rahibin köpeğinden beter! Життя - не поле перейти в тому сенсі, що важко. Життя - не ложку облизати. Життя-як стерня. Життя гірке, як полин, у прислів'ї проводиться паралель, життя порівнюється з рослиною з її характеристиками, а саме смаковими якостями. Собака має життя. Життя - як м'яч у воді. Звання - козак, а життя – собака. Ну, і життя! Гірше, ніж у попівського пса! Для цієї групи параемій характерні контрасти.

Вік як «тривалість життя» семантично близький до значення «долі» — життєвої сили, вкладеної при народженні. Що стосується віку, то є норма: Yüz yıl, istenen insan yaşı standardıdır. Для параемії: Altmış yaşına gelince, zaten bir erkek için. Kırk yaşında - bir kadın solduğunda, bu yaşam gücü anlamında yaşla ilgilidir. У шістдесят років - вже для чоловіка. У сорок - коли жінка в'яне, це про вік у сенсі життєвої сили. За давніми уявленнями, людині призначено прожити вік, частку, долю, відведена їй: Kimse başkasının deliğine bağlı değildir. Böyle bir normu aşan da, kısaltan da kurulu düzeni ihlal eder. O zaten başkasının yaşını yaşıyor. Yaşamayan ölmeli. Ніхто не прив'язаний до чужої нори. Той, хто перевищує або

скорочує таку норму, порушує встановлений порядок. Він вже проживає чужий вік. Той, хто не живе, повинен померти.

Виділяємо наступну групу зі значенням «припинити існування»: Yaşını doldurmak, yani ömrünü tamamlamak. Nasıl yaşadıysa öyle öldü, bir de hayatın özelliği eklendi. Yüz yıl yaşayıp da dünyadan ayrılсан, ölüm kaçınılmaz demektir. Uzun yaşadı ama kısa sürede öldü. Yaşadı, yaşadı ama aniden öldü, ölümün aniliği hakkında. Günahkar bir şekilde yaşadı, gülünç bir şekilde öldü. Yaşamak acı çekmektir ama ölmek istemezsin, hayat ne kadar zor olursa olsun ölmek istemezsin. Yaşamazsan bütün tabutları geçemezsin. Yaşamak istemezsen toprakta çürürsün, mevzu ölüm. Досягти повноліття, тобто завершити своє життя. Помер, як жив, і додалася особливість життя. Якщо прожити сто років і покинути світ, то смерть неминуча. Жив довго, а помер рано. Жив, жив, а помер раптово, про раптовість смерті. Жив грішно, помер смішно. Жити - страждати, а вмирати не хочеться, як би не було тяжко жити, вмирати не хочеться. Як не житимеш, то всіх трун не пройдеши. Як не житимеш, то згниєши в землі, смерть - це питання.

Інша група паремій заснована на характеристиці «мінливості життя», тому що все минає, ніщо не вічне: Hayat müzik çalar gibi akıyor, yani hızlı, ritmik. Hayat bir nehirdeki su gibi akar. Hayatımız bir fakirin gömleği kadar kısa. Yaşayan, yaşayanı düşünür ama ölüm beklemez. Hayat kısa ama keder sonsuzdur. Atalarımız her zaman hayata değer verilmesi ve korunması gerektiğine inanmışlardır, çünkü çabuk sona erecektir, çünkü onun kuralları böyledir. Життя тече, як музика, тобто швидко, ритмічно. Життя тече, як вода в річці. Наше життя коротке, як сорочка бідняка. Живий про живого думає, а смерть не чекає. Життя коротке, а горе вічне. Наші пращури завжди вважали, що життя треба берегти і оберігати, бо воно швидко закінчиться, бо такі його правила.

Наступну групу становлять прислів'я, що характеризують знецінення та незадоволення своїм життям: Benimki gibi bir hayat, fırınlanmış bir soğana değmez. Dünya acı, pelin gibi, içinde yaşamak benim için acı. İyi yaşıyoruz: en azından kendini as, en azından kendini kes. Bu hayat değil, eziyetin kendisi ama bir de zıtlık var, hayat kötü olsa da insanın onu kendisi seçme hakkı yok, onu bağımsız

yaratıyor ve hayat doğrudan ona bağlı, örneğin. Acı dünya, ama yaşamak zorundasın. İstedğim gibi değil, yaşayabildiğim gibi yaşıyorum. Таке життя, як моє, не варте печеної цибулі. Світ гіркий, як полин, гірко мені в ньому жити. Ми живемо добре: хоч вішайся, хоч ріжся. Це не життя, а мука, але є контраст, хоч життя і погане, але людина не має права сама його обирати, вона творить його самостійно, і життя безпосередньо залежить від неї, наприклад. Гіркий світ, але треба жити. Я живу не так, як хочу, а так, як можу.

Наступний шар паремій, що означає «спосіб існування, життя»: Kendin için yaşa ve ekmek çigne. Böyle bir hayat: birlikte yatarız ve ben yalnız kalkarım. Hayatta olsaydım şişmanlamazdım. Basit yaşa - yüz yıl yaşayacaksın. Kendisi için yaşar - ne kaçtı ne de yakalandı. Çamurda saksagan gibi yaşar. Bir köpek olarak yaşadı ve etrafı köpeklerle çevriliydi. Köpek gibi yaşadı, köpek gibi öldü. Nasıl yapılırsa öyle yaşanır, hayatta bir amaç olmadığını belirtmek için, örneğin. Yaşıyorsun ki hayat sensiz kalmasın. Живи для себе і жуй хліб. Таке життя: Лягаємо спати разом, а встаю один. Якби я був живий, то не розжирів би. Живи просто - сто років проживеш. Жив собі - ні втік, ні попався. Жив, як сорока в багні. Жив, як собака, і був оточений собаками. Він жив, як собака, . Як живеш, так і живеш, що вказує на відсутність мети в житті, наприклад: Ти живеш, щоб життя не було без тебе.

Наступна група — прислів'я, що стосується «щасливого життя»: Rahip, doktor ve kedinin dünyada yaşaması iyidir. İnsanlar kıskanana kadar iyi yaşa. Annesi ilahi söylemesini bilen için iyidir. Barış ve uyumun olduğu yerde hayat vardır, gelincik çiçeği gibi. İsa'nın bağrında olduğu gibi hayatları var. Yaşa ve Tanrı'yı öv. Добре жити на світі священику, лікарю і коту. Жити добре, поки люди не заздрять— Добре тому, чия мати вміє співати. Де мир і злагода, там життя, як макова квітка. У них життя, як на лоні Ісуса. Живи і прославляй Бога.

Існують також прислів'я, які засуджують певний спосіб життя на тривалий час: Hiç bir şeyin olmadığı noktaya kadar yaşadık. Sonuna kadar yaşadı. Hayatta kaldı bir pantolon ve hatta daha az gömlek. Evin ortasında bile çiftçilik yapacak kadar yaşadılar. Parşömen veya çizme olmadığını görmek için yaşadık.

Дожили до того, що нічого не було- Дожили до кінця- Дожили до пари штанів і ще менше сорочок- Дожили до того, що господарювали навіть посеред хати- Дожили до того, що не було ні пергаменту, ні чобіт.

Виділяємо наступний рівень паремій із семантикою «обставини життя»:
 Hayatta bir şapkanın altına oturamazsın. Yaşıyoruz - ayak için ayak dokunmuyor. Yaşıyoruz - yas tutmuyoruz, ekmek almıyoruz ama soruyoruz. Değişiklik olmadan yaşıyoruz zengin olmanın bir yolu yok ve hayatın istikrarı hakkında hiçbir yere gidemezsiniz. Böyle yaşıyoruz bazen kvasla, bazen suyla hayatın öngörülemezliği vurgulanıyor. Ekmeği çiğneyerek yaşıyoruz ve bazen de tuzluyoruz. Yolda bezelye gibi yaşıyoruz, yürüyen geçmeyecek, sapından yolulacak. Eski dünya tarzında yaşıyoruz bir kez iyi, on kez kötü, yani atalarımızın hayatı tahmin edilemezdi, her gün hem olumlu hem de olumsuz yönde bir şeyler değişti. Той, хто вже звук жити з іншими, погано себе почуває. Хто живе як свиня, той помирає як собака. Хто поруч з ким сидить, той від того і живе. Такі прислів'я містять у собі осуд людей, які не прагнуть до щасливого життя, а живуть за рахунок інших, собаки - смерть собаки.

Група прислів'їв, що характеризують людину щодо життя за принципом «як жив, так і жив»: Zaten başkalarıyla yaşamaya alışmış biri kendini iyi hissetmiyor. Domuz gibi yaşayan köpek gibi ölür. Kimin yanında oturan bundan yaşar. Bu tür atasözleri, mutlu bir yaşam için çaba göstermeyen, ancak başkalarının pahasına yaşayan insanları kınamaı içerir, köpekler köreğin ölümüdür. Той, хто вже звук жити з іншими, погано себе почуває- Хто живе як свиня, той помирає як собака- Хто поруч з ким сидить, той від того і живе- Такі прислів'я містять у собі осуд людей, які не прагнуть до щасливого життя, а живуть за рахунок інших, собаки - смерть собаки.

Наступну групу можна виділити зі значенням «правила життєвої поведінки»: Evden çıkıyorsunuz - genç adama selam verin. Zarar vermemek, yani kendi yaşam ilkelerinize sahip olmak ve onlara bağlı kalmak için dünyada yaşamın yolu budur. Sen kendinde nasıl bir düzen kuracaksın, ben böyle bir hayat süreceğim. İnsanlar nasılsa hayat da öyle olacaktır. Hayat nasılsa, ölüm de öyledir. Basit yaşa -

yüz yıl yaşayacaksın. Ve koşarken yaşa. Bu grubun her atasözü bir başkasıyla karakterize edilebilir. İnsanlara, onların size davranmasını istediğiniz gibi davranın. Aynı şekilde hayat hakkında da, eğer kıymetini bilmiyorsan, onunla ilgilenme, o zaman böyle olur. Виходиш з хати - привітайся з молодим. Так треба жити на світі, щоб не нашкодити, тобто мати свої життєві принципи і дотримуватися їх. Який порядок в собі наведеш, таке життя буде вести. Які люди, таке й життя буде. Яке життя, таке й життя. Яке життя, таке й смерть, то й смерть. Живи просто - сто років проживеш. І живи на бігу. Кожне прислів'я цієї групи можна охарактеризувати іншим. Стався до людей так, як хочеш, щоб вони ставилися до тебе. Так само і з життям, якщо його не цінуєш, не бережеш, то так воно і буде.

Ще один шар представлений прислів'ями, що означають «стан життя»: Yaşıyorum ve dünyayı görmüyorum. Yaşarlar, ekmek çığnerler ve sofrada güzel şeyler taşırlar. Yaşiyor, yaşıyor ve uluyarak gidiyorsun. Bizden önce yaşayanlar, bizden sonra da yaşayacaklar. Yaşıyorum ve dünya akçaagaç. Yaşıyorum ve dünyayı görmüyorum. Живу і світу не бачу Вони живуть, хліб жують і добро на стіл носять. Ти живеш, живеш і виєш. Хто до нас жив, той після нас житиме. Я живу, а світ кленовий. Я живу і світу не бачу.

У наведених прислів'ях термін життя не вживається в чистому вигляді, а замінюється спільнокореневим дієсловом життя та його особовими та родовими формами.

Наступна група — прислів'я з персонажем «живий»: Sadece canlı ve sıcak. Yaşıyorsak tok olacağız. Yaşadığım sürece sana geleceğim. Canlı - sevimli değil, öl - yazık değil. Yaşadı ama kamburlaştı. Yaşayan, yaşayanı düşünür. Yaşayan bir insanın çok şeye ihtiyacı vardır. Diriyi bırak ölüyü yakala. Diriyeye vermeyen ölüye vermesin. Тільки живі і теплі.. Будемо живі-будемо ситі. Поки живу, до тебе прийду. Жити - не мило, вмерти - не жаль. Жив, та згорбився. Живий про живих думає. Живій людині багато чого треба. Залиш живих і лови мертвих. Хто не дає живим, нехай не дає і мертвим. У цих пареміях вживається прикметник живий, спільнокореневий із життям.

Отже, можна зробити висновок, що концепт життя у турецькій мові виникає в процесі структурування інформації про життя людини та її основні характеристики.

2.2 Семантичні особливості прислів'їв з компонентів життя у турецькій мові

Абстрактний термін *Hayat* також відноситься до простору і часу. Іноді життя розмірене, тече в просторі. Час і простір є основним способом існування матерії. Реальність не існує поза часом і простором. Простір виражає розташування одночасно співіснуючих об'єктів. Час є вираженням послідовності існування явищ, що змінюють одне одного [6, 9].

До компонентів концептуального світосприйняття на вербальному рівні безумовно відносяться стереотипи, що визначають поняття життя. О.Близнюк визначає важливий аспект дослідження вербальних проявів уявлень про життя. Ставлення людини до життя певним чином відображає специфіку її національного мислення» [42]. А тому, вивчаючи концепцію життя, саме турецьку, допомагає висвітлювати особливості, притаманні концептуальному образу світу людей.

Життя є невіддільним об'єктом спостереження в мистецтві, філософії, науці, релігії і, таким чином, також культурним явищем мови, яке можна співвіднести в межах предметної області. Тобто концепт життя проявляються як лінгвістичні, так і культурно-ментальні концепти. Їхнє існування та функціонування представлено на двох рівнях: культурно наївного мислення та мовної реалізації цього мислення. Стереотипи з інваріантною семою життя належать до основної системи ідеологічних феноменів мовного світогляду кожної етнічної групи. Вони є наслідком багаторівневої релігійно-міфологічної еволюції традиційної турецької культури, яка безпосередньо впливає на закономірності пареміологічних процесів у мові, зокрема на формування парадигм у пареміологічному полі життя.

Екзистенційно-міфологічна неподільність життя ґрунтується на діалектичній подвійності, що зумовлює появу міфолого-культурних і соціорелігійних трактувань цих природних явищ. Взаємодія таких базових структурних концептів значно розширює систему конститутивних елементів у моделюванні мовного світогляду. Тому життя як одне з основних понять у турецькому світогляді має розвинену змістовно-образну структуру. Широкий спектр міфологем і стереотипів, стандартів і символів, які використовуються для позначення самого терміну життя, стосуються переважно його міфологізації.

У Тлумачному словнику турецької мови виділено значення лексеми *Науат*, які є предметом нашого дослідження, тобто формування уявлення про існування як перехід від одного стану людини до іншого. Стан живого організму на стадії розвитку, зростання. Тривалість існування людини, вік. Спосіб існування [19].

По-перше, на основі лексико-семантичного значення лексеми життя має бути визначена межа, у якій можливе співвідношення стереотипних уявлень про життя. По-друге, виділити із сукупності лексико-семантичних значень цього слова ті, що формують екзистенціальні, біологічні, соціальні та сакральні стереотипи життя у полі вираження.

Стереотипізація життя розглядається як межа, де можливий перехід: від небуття до народження (хрещення, родина), від народження до зрілості (ініціація), від зрілості до смерті (поховання). Наприклад, символ дороги, кордону в турецькій міфології, з одного боку, може моделювати життєві стереотипи через ідею народження, а з іншого – виражати перехід у світ предків.

Опис та аналіз стереотипів, сформованих образами, символами та міфологемами турецькими пареміології, можна здійснити шляхом виділення окремих тематичних аспектів *Науат*:

1. Соціально-побутовий аспект. Людина представлена в системі соціально-побутових реалій, які впливають на загальну якість її життя. Це семіотичні протилежності: *sağlıklı - hasta, zengin - fakir, mutlu – mutsuz*.

2. Тимчасовий аспект. Життя людини розглядається з точки зору вікових і фізіологічних змін у часі через набір космогонічних символів, образів рослин і тварин, а також семіотичних протилежностей дитинство – *yaşlılık, gençlik - olgunluk, yenidoğan - yaşlı*.

3. Екзистенційний аспект. Його структуру утворюють семіотичні протилежності *iyi - kötülük, hayat-cansız, mutlu-mutsuz, ayrıca hayat mitolojisi, antropomorfik yaratıklar (kader, talihsizlik, talihsizlik, mutluluk), sokak manzaraları, yıldızlar, güneş*.

У зв'язку з цим V. Yu Apresyan підкреслював, що наївне світопізнання пояснює причини й умови потойбічного життя набагато різноманітніше, повніше і глибше, ніж наукове знання [20]. Тобто структурна організація стереотипів про *hayat*, уловлена мовними одиницями (де архаїчні мотиви переплітаються з міфологічними уявленнями, які, у свою чергу, зазнали модифікації), є результатом тривалої еволюції культурно-мовного образу світу в свідомості пересічного мовця. З цього приводу Т. Торогова пише: «Підсумовуючи результати дослідження семантичних мотивів *hayat* в турецькій мові, не можна не торкнутися питання співвідношення дат та міфології. Взаємодія мови та міфу в обраній сфері виявляється, з одного боку, у тому, що мовні дані відтворюють міфологічні мотиви чи окремі міфологеми, а з іншого — у тому, що міф реагує на зміст, втілений у певних лексемах» [14, 22, 37].

Змістовно-типологічні відмінності структурного та образного лексико-семантичного наповнення стереотипних моделей, що відображають уявлення про *hayat*, можна пояснити різницею у філософському змісті та сутності цих концептів, їх міфологічному та магічному навантаженні. Насамперед, це пов'язано не лише з діалектикою одночасної абстракції та реальності таких стереотипів, їх співвідношенням на певних лінгвістичних і символічних рівнях, а й з тим, що без життя можна обійтися і в принципі можливо знання.

Таким чином, багатоаспектність і глибоке осмислення концепту hayat у національній мовно-культурній традиції турків свідчить про естетичну домінанту та глибоку філософську закарбованість традиційних турецьких уявлень про життя як специфічний стан людини та про зв'язок поняття з простором і часом тощо.

Досліджений матеріал переконує, що паремічний фонд турецької мови відображає показники часової моделі, однак у проекції спостерігаємо неоднорідність картини часу. Під час дослідження виявлено, що тематична група Hayat представлена такими семантичними групами:

1) час;

2) місце.

Загалом життя сприймається в термінах часу (година, день, день, ніч, сьогодні, завтра). Hayat сприймається і кваліфікується відповідно до сегментів, які семантично пов'язані з сьогоднішнім. Фіксація певної точки на лінії життя вказує на іншу точку, яка розглядається як частина життя. Наприклад: Geçmişî geri getiremezsin ama yarından da kaçamazsın [7]. Минулого не повернеш, але від завтрашнього дня не втечеш.

Семантика рядка на ментальному рівні трансформується в життєвий шлях, який також складається з фрагментів (дитинство, юність, зрілість, старість). Однак у випадку паремій позначаються позначення, що відповідають флангам шкали стану Hayat (молодість, старість), наприклад: gençlik bunu görmez çünkü yaşlılıktan kaçınır [20]. Молодь цього не бачить, бо уникає старості. До вікових класифікаторів можна віднести лексеми молодість і старість. Як бачимо, початковий і проміжний терміни (дитинство, зрілість) шкали не показані. Це пояснюється, по-перше, тлумаченням вказаних позначень як значимих у наївному світогляді початку і кінця, по-друге, молодість і старість є фіксованими характеристиками рефлексії часу, втіленням плину часу в епосі пов'язані з цим зміни людини з часом: Nasıl gençken çirkindim ve şimdi aynada göremiyorum [28]. Як я була негарною в молодості, а тепер не бачу цього в дзеркалі. Характерною рисою психологічного погляду на

суб'єкта є розбіжність цього погляду з сучасністю: *hayata başlayan, henüz olmayana bakar, hayatın sonunda - zaten olmuş olana bakar*. Той, хто починає життя, дивиться на те, що ще не відбулося, в кінці життя - на те, що вже відбулося.

Лексеми часових параметрів у складі паремії позначають життя крупним планом із внутрішнім баченням. Лексема віку означає життя в цілому, озираючись назад. Це огляд минулих подій, короткий зміст: *Yaşamının yaşı, bir saat yağmura katlanmak değil*. Вік жити - не годину дощу витримати. *İki kez yaşayın hem yaşlılıkta hem de akşam*. Жити двічі, і в старості, і ввечері *Yaş üzerinde, uzun bir sahada olduğu gibi*. *Yaşlılıktan kurtuldu ve hala yaşamak istiyor*. [10, 14]. На віку, як на довгому полі. Пережив старість і ще хочеться жити. У контексті наведених тверджень активізується ідея цілісності життя як сукупності всього пережитого, зосередженого не на частині, а на цілому. Фактор «точка зору мислення», навпаки, створює чітку дистанцію між індивідуальним досвідом і поглядом інших, тобто те, що відбувається, подається без емоційної напруги.

Час як абстракція іноді візуалізується в мові через іншу абстракцію – простір. За аналогією з простором, тривалість життя вимірюється кроками, поділеними на частини, як шматок землі. Найважливішим, на наш погляд, є дія принципу «*görünürlük*»: *yaşamdan ölüme bir adım* [19]. *Ölmesine sadece dörtte üçü kalmıştı* [22]. Йому залишалось лише три чверті до смерті. *Bildiğiniz gibi dünya dilinde zaman olayların yeridir ve hayat bunlarla ölçülür*. Як відомо, у світовій мові час - це місце подій і життя вимірюється ними.

Локальна проекція життя як часу в турецькому світогляді відображена за допомогою реалій природного середовища існування турецького етносу: *İnsan sinek gibi yaşar: işte burada, burada değil* [16]. Людина живе, як муха: тут є, а тут немає. Фраза *sinek gibi yaşa* репрезентує інформацію про реальний світ, трансформований мовцем, даючи втілене розуміння абстрактної категорії часу та оціночне значення. Такі комбінації розумових понять, втілених у реальність, виконують важливі функції в організації абстрактних побудов у свідомості.

Простір – це місце життя, де відбуваються важливі для людини події: акт народження, який виводить її на сцену життя, відкриває можливості для реалізації, шлюб, який відтворює людину шляхом народження потомства, смерть, яка є логічним завершенням цього шляху: народився, одружився і помер [21, 26]. Згадані події є типовим сценарієм із життя типової людини. Відображена пареміологією дія закону мовної економії репрезентує лише основні фази життя людини: *başlangıç (doğum), orta (evlilik), bitiş (ölüm)*.

Особистісні цінності по суті є соціальними утвореннями. Включаючи в людство всіх людей, цінності дають змогу вийти за межі тимчасовості існування, існування окремої людини. Якість життя, яким воно наповнене, також впливає на те, як воно сприймається з часом: *hayat mutluluk için çok kısa, sabır için çok uzun*. Життя занадто коротке для щастя, занадто довге для терпіння. *Hayat lüks için çok kısa, keder için çok uzun*. Життя надто коротке для розкоші, надто довге для печалі. *Hayat kısa ve keder uzun* [25]. Життя коротке, а скорбота довга. Позитивне, як правило, мінливе, короткочасне. Наведені приклади доводять, що в наївній психології турецького етносу негативні емоції (*sabır, hüzn*) у часі домінують над позитивними (*zaman düzleminde*). Життя вимірюється не лише прожитими роками, а семантично складнішими лексичними одиницями, які означають внутрішній стан людини. Хороше минає швидше, ніж погане.

Серед паремій є такі, що містять конкретні вказівки на продовження життя та підвищення норми: *kolay olan yerde yüz yıl orada yaşarlar* [24]. Там де легко там живуть сто років. *Basit yaşa, yüz yıl yaşarsın ve akıllıysan şeytan seni ezer* [25]. Якщо будеш жити просто, то проживеш сто років, якщо будеш розумним то диявол тебе розчавить.

Згідно з наївними, архаїчними уявленнями, людина мусить прожити той вік, ту частину, яку їй приписують: *kimse başkasının deliğine bağlı değildir* [22]. Ніхто не прив'язаний до чужої нори. Ті, хто перевищує або зменшує норму, порушують встановлений порядок: *zaten başkasının yaşını yaşıyor* [24]. Вже живуть у чужому віці. *Yaşamak için yaşamayan ölmeli* [18, 20]. Хто не живе щоб

жити,повинен померти.Коли життєві сили не вичерпані, щось має навести порядок. Проте в людей різні долі, віки, і боротися з долею марно: *birinin ömrü kısaısa, o zaman ilaç ona yardımcı olmaz* [31Якщо життя коротке,то ні один лікар не допоможе.

Отже, поняття *Науат* у турецькій мові відображає поширені у часі та просторі уявлення про нього.

ВИСНОВКИ

Прислів'я становить важливу частину фразеології та має багато спільного з іншими типами фразеологізмів. Нарешті, фразеологічний фонд будь-якої мови є потужним джерелом для лінгвістичних досліджень, оскільки в ньому зафіксовано досвід народу, що передається з покоління в покоління, його традиції, звичаї, культуру, моральні та естетичні цінності, відображені всі загальнолюдські та видові категорії, синтезовано формуються і відображаються в особливостях життєвої філософії етносу, його національно-мовного світогляду.

На цих малих жанрах турецького фольклору зосереджені всі пізнавальні процеси: відображено сприйняття, розуміння і пізнання людиною навколишнього світу на різних етапах його розвитку, пам'ять поколінь минулих часів, бо в них люди зосереджували всі свої знання.

Прислів'я відображають процеси мислення і свідомості, які відображають психічні особливості групи людей. З кожним етапом розвитку людства посилювалося прагнення людини закріпити всі здібності та досвід за допомогою мови. Паремія – це історія народу, оповита лаконічними, але мудрими висловами. У прислів'ях турецької мови містилося все, що пережило суспільство і що його цікавило протягом багатьох років. Це також навички людей, набуті в процесі праці, вірування, спостережень за природою, а отже, заклинання та магія.

Лексично-семантична побудова прислів'я дуже складна, оскільки в гранично лаконічній формі воно виражає узагальнене, змістовне висловлювання, за малою формою ховається глибинна структура, в якій приховані змістовні елементи (підтекст, багатозначність, іронічне забарвлення) стають для обчислювального елемента, кмітливість і здогадливість одержувача. А тому в прислів'ях використовуються всі можливі види композиції образу, усі художні тропи, фігури та їх поєднання. Основними тропами в прислів'ях є метафора, порівняння та метонімія. В основі метафоризації лежить внутрішній

зв'язок предметів, явищ природи з життям, діяльністю та суспільними стосунками людини.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики актуальним є вивчення такого подання людських знань та уявлень про навколишній світ як поняття. Ядром терміна є термін, закріплений у вигляді структур речень, який характеризується певною номінативною одиницею. Поняття народжуються в процесі пізнавальної діяльності, відображаючи та узагальнюючи людський досвід і дійсність, зводячи інформацію до конкретних категорій і класів, вироблених суспільством. На думку прихильників поділу концептуальної та вербальної інформації, концепт життя закручується в різних напрямках у процесі мислення, реалізуючи різні знаки та області, які можуть мати або не мати вербального позначення. Слово є засобом доступу до концептуального знання, але воно може представляти різні поняття, тому мова є досить компактним засобом концептуалізації.

У практичній частині ми мали справу з репрезентацією концепту ЖИТТЯ в паремічному світогляді турецької мови. Спочатку ми дослідили подання цього поняття в словниках, користуючись тлумачними, етимологічними словниками, а також словниками синонімів та антонімів турецької мови. Після аналізу значень за допомогою словників справжнє (змістовне) представлення терміну аналізувалося безпосередньо на зібраному фактичному матеріалі. Отже, розглянувши паремії, можна виділити прислівні групи за ознаками:

«Yaşam Pkallitesi». Ця група паремій містить прислів'я про тяжкість життя, його невідомість і таємницю. Особливість також має свої відтінки, що відображають простоту, легкість життя.

«Yaşam zorlukları, olumsuz özellikler», розкривають суть важкого життя, часто порівнюючи його з собачим, також про життєві труднощі, різні перешкоди.

«Yaş». У паремії відображено поняття про тривалість життя людини, її вік, долю.

«Varlığın sona ermesi». Ця група паремій відображає уявлення про кінець життя, неминучість смерті, її раптовість.

«Hayatın hızı». У свідомості наших предків здавна закладено уявлення про рух життя, його стрімкий плин, тому цій групі відводиться значне місце в паремійному світогляді.

«Hayatın amortismanı» пояснює його залежність від самої людини і від долі, адже, за давнім віруванням, фатум був основою життя.

«Varoluş yolu» розкриває сутність життя, наявність чи відсутність у ньому мети.

«Mutlu hayat», паремії з оспівуванням позитивної життєвої риси.

«Hayatın koşulları».Цю групу представляють паремії зі значеннями стабільності в житті, непередбачуваності, варіації чорно-білих смуг у ньому.

«Hayata karşı tutum». До прислів'їв такого роду належать засудження людей, які не прагнуть покращити власне життя, а живуть за рахунок інших, «Köpekler köpek ölümüdür».

«Hayatın kuralları», пояснення правил життя, яких необхідно дотримуватися.

«Yaşam durumu».

На основі класифікації турецької паремії з ключовим словом Hayat подано з коротким описом та проаналізовано:

Метафоричне зображення поняття реалізується за допомогою таких художніх засобів, як метафора (її різновиди: персоніфікація та уособлення) та порівняння. У свідомості турецьких предків життя асоціювалося з водою, ниткою, вогнем і землею, тому існували паремії з головним ядром HAYAT SUYU, що відображає властивість життя змінюватися і зникати - виникати. Саме візуальні образи стають основою метафори YAŞAM HAREKETİ.

HAYAT BİR İPLİKDİR. Прядіння як певний, обмежений у часі та просторі процес пов'язане з життям на психічному плані. Образ обриву нитки нагадує смерть.

HAYAT YANGINDIR. У пареміях з такими образами передається культурна інформація, що містить мотивовані асоціації, що пов'язують людину і світло. У контексті поняття наповненості ідентифікується як позитивна якість, а порожнеча – як негативна.

Більшість паремій побудовано на основі порівняння з якимисьь негативними явищами, предметами та ознаками, адже споконвіку турки не були задоволені власним життям, тому й виникали такі порівняння та асоціації.

Концепція НАУАТ різноманітна в параемічному світогляді турецької мови, представлена в істинних і метафоричних формах, і має в своєму арсеналі значний параемічний фонд.

Özet

Çalışmanın konusu "Türk dilinde "hayat" bileşenli atasözlerinin sözcüksel ve anlamsal özellikleri "dir. Çalışmanın nesnesi Türk dilinde hayatı yansıtan atasözleridir. Çalışmanın konusu, yaşamı yansıtan atasözlerinin yapım ve işleyiş özellikleridir. Çalışmanın amacı, Türk dilinde yaşam içerikli atasözlerinin sözcüksel ve anlamsal özelliklerini araştırmaktır. Dilbilimde 20'den fazla deyimisel birim tanımı vardır, ancak hiçbiri genel kabul görmemiştir. Bazı dilbilimciler haklı olarak bir deyimisel birimi tanımlamanın bir sözcüğü tanımlamak kadar zor olduğuna inanırlar. Çalışmamızda, konuşma deyimlerini analiz eden P. G. Zhitetsky'nin tanımını kullanıyoruz, "Bir deyim, tamamen ya da kısmen yeniden tanımlanmış bir anlama sahip sözcükbirimlerin istikrarlı bir kombinasyonudur. "Paremikler spesifik, istikrarlı, tekrarlanabilir dilsel birimlerdir, çünkü "tipik olay ve olgulara dilsel tepkiler olarak bellekten ortaya çıkarlar, Bu birimler onların tanımlayıcı işaretleri değildir. Paremik bir ifadenin yardımıyla konuşmacı, muhatabını gösterilene karşı kendi tutumunu alması için etkilemeye çalışır. Atasözü, deyimbilimin önemli bir parçasıdır ve diğer deyimbilimsel birimlerle birçok ortak noktası vardır^{III} Son olarak, Herhangi bir dilin deyimisel fonu dilbilimsel araştırmalar için güçlü bir kaynaktır, çünkü halkın deneyimlerini, nesilden nesile aktarılan geleneklerini, göreneklerini, kültürünü, ahlaki ve estetik değerlerini kaydeder, tüm evrensel ve türsel kategorileri yansıtır, etnik grubun yaşam felsefesinin özelliklerini, ulusal ve dilsel bakış açısını sentezler ve yansıtır.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія / Л.Г. Авксентьев, В.Д. Ужченко. - Харків: Основа, 2015. - 197 с.
2. Амосова Н. Н. Основи турецької фразеології. - Л.: Вид. Київського ун-ту, 2015. - 207 с
3. Апресян В. Ю. Початок після кінця: дієслова оживати та воскресати // Логічний аналіз мови: Семантика початку та кінця. - М: Індік, 2014. - С. 19-26.
4. Багмет А., Дащенко М., Андрущенко К. Збірка українських приказок та прислів'їв. - К.: Техніка, 2004. - 224 с.
5. Баронін А.С. Етнічна психологія . - К.: Тандем, 2000. - 264 с.
6. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Флорій Сергійович Бацевич. - К.: Довіра, 2007. - 205 с.
7. Белєхова Л.І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі турецьких поезії). - Херсон: Айлант, 2014. - 368 с.
8. Багмут А. Українські народні прислів'я та приказки / Багмут А. Й., Багмут Й. А., Бобкова В. – Київ, 1963.
9. Близнюк О.О. Концепти життя і смерть: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі паремійного фонду української та турецької мов). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. - Київ, 2007. - 214 с.
10. Близнюк О.О. Концепти ЖИТТЯ і СМЕРТЬ крізь призму української та турецької ментальності // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. - Серія №9. Сучасні тенденції розвитку мов - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. - Вип. 1. - С. 183-187.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. - К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. - 1440 с.
12. Гамкрелідзе Т. В. / Індоевропейська мова та індоевропейці: Реконструкція та історико-типологічний аналіз прамови та протокультури: У 2 кн. Кн. 2// Іванов Ст Ст, Гамкрелідзе Т. Ст - Тбілісі: Изд-во Тбіліськ. ун-ту, 2019. – 428 с.

13. Гаврилова, В. В. "Теоретичні засади вивчення паремій." *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Філологічні науки* 7 (2015): 11-20.
14. Дубинець З. Метафора як основний спосіб евфемізації поняття життя [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvkhdu/2009_9/reports/67-71.pdf.
15. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій: автореф. дис. канд. філ. наук. К. нац. ун-т. - К., 2014. - 19 с.
16. Дуденко О. Українські паремії: функціонально-граматичний феномен // *Наукові записки. Вип. 31. Серія: Філологічні науки (мовознавство).* - Кіровоград: РВУ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. - С. 184-186.
17. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В. В. Жайворонок. - К.: Довіра, 2006. - 703 с.
18. Жуйкова М. Номінації життя та архаїчне мислення // *Thanatos. Студії з інтегральної культурології.* - 2016. - Вип. 1. - С. 28-62.
19. Золота вежа: Українські народні казки, легенди, притчі, перекази, загадки та приповідки / Передм., упоряд., запис і підгот. текстів С.Г.Пушика. - Ужгород: Карпати, 2013. - 224 с.
20. Іванова І. Б. Універсальний соціокультурний концепт Життя в турецькій моделі світу // *Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету.* - Харків, 2005. - № 654. - С. 240-244.
21. Іванова І. Б. Універсальний культурний Концепт Життя в українській фразеології // *Система і структура східнослов'янських мов: Сучасні тенденції розвитку слов'янських мов: Збірник наукових праць* - К.: Т-во «Знання» України, 2003. - С. 163-166.
22. Іванова І. Б. Універсальний культурний Концепт Життя в українській фразеології // *Система і структура східнослов'янських мов: Сучасні тенденції розвитку слов'янських мов: Збірник наукових праць* - К.: Знання України, 2003. - С. 163-166.

23. Іванова І. Б. Фразеосемантичне поле «життя/смерть»: національні стереотипи та їх кореляції: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук / 10.02.01. - К., 2008. - 22 с.
24. Калінін А. Ф. Основні аспекти структурного типу узагальнено-особистих речень. - В: АКД, 2010. - 23 с.
25. Ковальська Н.А. Семантико-стилістичні функції паремій: теоретичний аспект [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/KultNar/knp47/knp47_22-28.pdf.
26. Кононенко В. І. Рідне слово. - К.: Богдана, 2001. - 303 с.
27. Коцюба З. Г. Паремійні фонди мов як контамінація різночасових міжкультурних світоглядних нашарувань / З. Г. Коцюба // Мовознавство. - 2008. - № 4/5. - С. 101 - 118.
28. Краснобаєва-Чорна Ж.В. Концепт Дорога у структурі концепту Життя (ідеографічний і когнітивний аспекти) // Учені записки Таврійського національного університету ім В.І. Вернадського. Серія "Філологія". Т. 20 (59). - 2007. - № 6. - С. 85-91.
29. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафори, якими ми живемо/Пер. з англ. О.М.Баранова, О.В.Морозової. – М.: Едиторіал УРСС, 2004. – 256 с.
30. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / Під ред. А. Волкова. - Чернівці: Золоті литаври, 2001. - 636 с.
31. Літературознавчий словник-довідник / Під ред. Р. Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва та ін. - К.: Академія, 1997. - 752 с.
32. Мелетінський Є.М. Поетика міфу. - М.: Видавнича фірма "Східна література" РАН, 2000. - 407 с.
33. Мещанінов І.І. Проблеми розвитку. – Л.: Наука, 2014. – 352 с.
34. Міщенко Н., Міщенко М. Слово батьків - з усіх віків. - К.: Богдана, 2013. - 1136 с.
35. Молчанова Г. Г. Антропонімічна паремія як іконічний знак та культурологічна ознака // Вісник МДУ. Серія 19: Лінгвістика та міжкультурна комунікація. – 2004. – № 4. – С. 87-96.

36. Ніцше Ф. Антихристиянин / Пер. з ним. А.В.Михайлова // Сутінки богів. - М.: Політвидав, 2005. - С. 17-93.
- 37.Пазяк М. М. Українські прислів'я та приказки: Проблеми пареміології та пареміографії. - К.: Наук. думка, 2015. - 203 с.
- 38.Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / упоряд. М. М. Пазяк. - К. : Наук. думка, 2013. - 480 с.
- 39.39. Сучасна західна філософія: Словник / Упоряд.: Малахов В.С., Філатов В.П. - М.: Політвидав, 2010. - 414 с.
- 40.Тлумачний словник турецької мови. Т. 2. - К.: Сов. енци., 1971. - С. 535.
41. Топорова Т. В. Давньогерманські уявлення про інший світ // Уявлення про смерть та локалізація Іншого світу у стародавніх кельтів та германців. – М.: Індрік, 2014. – С. 340-435.
- 42.Українські народні прислів'я та приказки / Ред. М.Т.Рильський. - К.: Ак. наук Укр. РСР, 1955. - 456 с.
- 43.Українські народні прислів'я та приказки. Дожовтневий період. - К.: Держ. вид-во худ. літ-ри, 1963. - 791 с.
- 44.Філософський словник / Под ред. М.М.Розенталя. - М.: Політгиздат, 2007. - 495 с.
- 45.Черкас Н.В. До проблеми дефініції пареміологічних одиниць [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/gv/2007_11/2/articles/Volume%202/Suchasna%20lingvistika/59_Cherkas.pdf.
- 46.Aksoy, Ö. A. (1984). Atasözleri ve deyimler sözlüğü (Cilt I). İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- 47.Akün, Ö. F. (1949, Ekim). Atalar sözüne dair. Şadırvan, II(28), 12-13.
- 48.Albayrak, N. (2010). Ansiklopedik halk edebiyatı sözlüğü. İstanbul: Kapı Yayınları.
- 49.Avcı, C. (2014). Türk atasözlerinde borç ve borçluluk. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 61-68.

50. Boratav, P. N. (1969). 100 soruda Türk halk edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
51. Elçin, Ş. (2001). Halk edebiyatına giriş (7. b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
52. Çobanoğlu, Ö. (2004). Türk Dünyası ortak atasözleri sözlüğü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
53. Ergan Güngör, N. (1999). Türk atasözleri ve deyimlerinde aile ve akrabalık anlayışı. Uluslararası Üçüncü Türk Kongresi Bildirileri 25-29 Eylül 1999. İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
54. Türkçe Sözlük. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
55. Близнюк О.О. Концепти життя і смерть: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі паремійного фонду української та турецької мов). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. - Київ, 2007. - 214 с.
56. . Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina, and Melita Aleksa Varga, eds. Introduction to paremiology: A comprehensive guide to proverb studies. De Gruyter Open, 2014.
- Грабарова Е .В. Концепт “savoir vivre” - життя // / Карасик В.И. и др. - М.: Гнозис, 2005. - С. 257-333.
57. Грабарова Е .В. Концепт “savoir vivre” - життя // / Карасик В.И. и др. - М.: Гнозис, 2005. - С. 257-333.
58. Hatipoğlu, V. (1965, Mayıs). Atasözleri ve deyimler. Türk Dili, XIII, 468-471.

